Ministerie van Justitie en Veiligheid

Directoraat-Generaal Samenleving en Covid-19
Directie Strategie en Kennis Covid-19

Contactpersonen
5.1.2e
5.1.2e @minjenv.nl
0 5.1.2e

5.1.2e
5.1.2e @minjenv.nl
06 5.1.2e

bijlage

Voorstel
Samen verder - herstellen en vernieuwen in en na de coronacrisis

"Never let a good crisis go to waste" – Winston Churchill

Datum
10 november 2020

Projectnaam
Nederland na de crisis

1. Aanleiding

De COVID-19 crisis heeft een grote impact op ons allemaal. Het verandert hoe we werken, zorgen, consumeren, maatschappelijk betrokken zijn, communiceren, plezier maken, rouwen en over de wereld nadenken. Dit stelt ons voor uitdagingen, maar het biedt ook mogelijkheden in het hier en nu én in de toekomst. Omdat er momenteel geen gezamenlijk interdepartementaal plan voor het herstellen en vernieuwen n.a.v. de coronacrisis ligt, doet programma DG Samenleving en COVID-19 (PDG SC-19) een voorstel. Dit is mede naar aanleiding van bespreking in ACC-19 en 5SG overleg.

In de MCC-19 van 23 oktober is besloten dat het thema 'Nederland na de crisis' onder opdrachtgeverschap van de minister van BZK zal worden vormgegeven. Het moment waarop we kunnen spreken van een periode 'na de coronacrisis' is lastig te definiëren. Het doel van dit project is om *in en na* de coronacrisis te werken aan ideeën voor herstel en vernieuwing. De toegevoegde waarde van het project zit dan ook in het bieden van een (positief) perspectief aan de samenleving en het kabinet. Onderwerp van gesprek is een vooruitblik naar de komende jaren, waardoor dit project een langere termijn kent dan andere corona gerelateerde trajecten van PDG SC-19.
Dat doen we door middel van een brede dialoog met de samenleving, de communicatie daaromheen en de inhoudelijke (tussen)producten.

2. Doel en beoogd eindproduct

De impact van de coronacrisis vereist daadkrachtig handelen om Nederland op de juiste manier door de crisis te leiden. Naast het bestrijden van het virus in het hier en nu, is het nodig om *nu* aan de slag te gaan met de (middel)lange termijn. Dat doet de Rijksoverheid niet alleen, maar juist *samen met* Nederlanders. Samen met bedrijven, belangenorganisaties, burgers, beleidsmakers en wetenschappers. Gefundeerde kennis en dagelijkse ervaringen zijn namelijk nodig om de belangrijkste veranderingen, uitdagingen en wensen in kaart te brengen. Alleen zo kunnen we de zaken zo goed mogelijk herstellen naar het oude. Daarnaast pakken we de kansen van deze crisis op: de dingen die we willen vernieuwen naar aanleiding van COVID-19. Want het is niet voldoende om *uit* deze crisis te komen. We willen er *beter* uitkomen.

Het beoogd eindproduct biedt perspectief, geeft een overzicht van de uitdagingen en kansen, verdeelt ze over verschillende beleidsdomeinen en toont welke dilemma's ontstaan bij overkoepelende thema's. Denk bijvoorbeeld aan een agenda met de prioriteiten die de overheid de komende jaren moet hebben. Deze agenda wordt continu gevoed door het ophalen van kennis en ervaringen tijdens een maatschappelijke dialoog (zie 3. Aanpak en werkwijze). Het eindproduct en de tussenresultaten vormen zo een basis voor politieke besluitvorming in het huidige kabinet. Ook kunnen deze tussenresultaten bijdragen aan voorbereidingen op een volgend Regeerakkoord en gemeenteraadsverkiezingen.

3. Aanpak en werkwijze

We organiseren tussen nu en medio 2021 (met uitloop naar eind 2021) drie dialoogtrajecten met (1) burgers, (2) het middenveld (o.a. bedrijven, belangenorganisaties) en (3) de wetenschap en (dwars)denkers (zie kaders hieronder). Als inhoudelijk beginpunt organiseren we in december oriëntatietafels met beleidsmedewerkers van alle departementen, planbureaus en bijvoorbeeld gemeenten, provincies en/of regio's. Daar volgen inspiratiepaper(s) uit rond o.a. de thema's wonen, werken, samenleven en leren, die enige inhoudelijke richting geven aan de dialoog met de samenleving. De (tussen)resultaten uit de (digitale) tafels worden geanalyseerd en handzaam samengevat gepresenteerd ten behoeve van:

- Inbreng voor het huidige en volgende kabinet.
- Verdere beleidsuitwerking door de verantwoordelijke departementen.

- Inspiratie en (verdere) activering van decentrale overheden, maatschappelijk middenveld en wetenschap als vervolgacties meer op hun pad liggen.

Bij de dialoogtrajecten horen (externe) communicatie uitingen o.a. als terugkoppeling naar deelnemers.

Als werkwijze werkt het team zo veel mogelijk samen met lokaal bestuur, de academische wereld (incl. planbureaus) en samenleving. Bij het aangaan van de maatschappelijke dialoog maken we actief gebruik van de kennis en ervaring die is opgedaan met burgerparticipatie. Zo is er specifiek aandacht voor representativiteit en (lokaal) maatwerk. We nemen bijvoorbeeld mee hoe problemen en kansen uitpakken voor verschillende groepen in de samenleving, bezien vanuit het kader van brede welvaart. Er wordt rekening gehouden met representativiteit in o.a. leeftijd, afkomst, regio, gender, sociaaleconomische positie, opleiding. Om bij te dragen aan meer (evidence based) kennis over (burger)participatie, is er specifiek aandacht voor de (tussentijdse) evaluatie van het project.

Samen met ingehuurde bureaus werken we (tegelijkertijd) aan drie deelprojecten aan de COVID-19 dialoog met de samenleving. Ieder deelproject kent momenten van divergentie (het gesprek aangaan, ophalen) en convergentie (tussenresultaten, terugkoppelen).

Deelproject I – Dialoog met burgers
We gaan in gemeenten, regio's en/of provincies een (digitale) dialoog aan met inwoners. Met behulp van bestaande burgernetwerken bij decentrale overheden en burgemeesters organiseren we burgertafels op lokaal en regionaal niveau. Welke uitdagingen en kansen zien individuen voor zich, nu de coronacrisis zich verder ontwikkelt? In dit traject geven we nadrukkelijk ook ruimte aan de inbreng van jongeren. Om de openheid en het brede maatschappelijke karakter verder te ondersteunen, delen we tussentijdse uitkomsten online.
Beoogd tussenresultaat van I: De dialoog met burgers is bedoeld om dagelijkse ervaringen op te halen van individuen, om de input voor o.a. het Regeerakkoord verder vorm te geven samen met de uitkomsten van deelprojecten II en III.
Aandachtspunten bij I: Voor deelnemers moet het helder zijn wat het doel van dit project is, waar zij aan bijdragen en wat de (tussen)resultaten zijn. Voor lokaal bestuur moet het gemakkelijk zijn om deze dialoog in te passen in eigen activiteiten op het gebied van burgerparticipatie en/of COVID-19. Een goede aanpak van het benaderen van deelnemers en de externe communicatie is cruciaal.
Goede gespreksleiding is nodig om een eventuele focus op de ervaring met de op dat moment geldende coronamaatregelen te verschuiven naar een vooruitblik naar de komende jaren (dit geldt voor alle dialoogtrajecten).

Deelproject II – Dialoog met het middenveld
Samen met beleidsmedewerkers van verschillende departementen gaan we de dialoog aan met belangenorganisaties, bedrijven en burgerinitiatieven. Met hen voeren we tijdens digitale tops een gesprek over de toekomst na de coronacrisis. Dit doen we aan de hand van de thema's die tijdens de oriëntatietafels zijn geïdentificeerd. ***Beoogd tussenresultaat van II:*** Een uitwerking van 10 wensen en ideeën uit de samenleving over hoe we het best kunnen herstellen en vernieuwen.
Aandachtspunten bij II: Het moet voor bedrijven en organisaties helder zijn wat onze verwachtingen zijn en wat we kunnen bieden tijdens het project.

Deelproject III – Dialoog met de wetenschap en (dwars)denkers
Voor een eerste inventarisatie van kansen en uitdagingen baseren wij ons op de (kabinetsreacties op) binnengekomen adviezen van planbureaus en adviesorganen. Met beleidsmedewerkers van de verschillende departementen, planbureaus en de KNAW gaan we het gesprek aan met *usual* en *unusual* suspects. Denk aan vertegenwoordigers van planbureaus, adviesorganen, filosofen, economen, historici, gedragswetenschappers, etc.
Beoogd tussenresultaat van III: Een uitwerking van 10 prioriteiten waar de overheid zich op kan richten om zo goed mogelijk te herstellen en vernieuwen.
Aandachtspunten bij III: We vragen veel van de departementen om het team goed op de hoogte te houden van de verschillende adviezen. Voor planbureaus en adviesorganen is het relevant dat de dialoog een *aanvulling* vormt op de gesprekken die tot nu toe zijn gevoerd en niet te veel herhaling is van andere trajecten (zie bijv. het CSO traject bij 4.).

4. Samenwerking met andere trajecten

We zoeken aansluiting bij reeds bestaande initiatieven van departementen, gemeenten, planbureaus en bedrijven om zo te kunnen profiteren van bestaande resultaten en netwerken. Denk bijvoorbeeld aan samenwerking met interdepartementale programma's en het voortbouwen op adviezen van (samenwerkingen tussen) planbureaus. Samen met het interdepartementale projectteam proberen we zo dubbel werk te voorkomen en niet opnieuw inhoudelijk het wiel uit te vinden. Het project is ook een kans om bijvoorbeeld het aanbod van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) verder op te pakken (vooral in deelproject III).

Voorbeelden van trajecten en resultaten om bij aan te sluiten: de Brede Maatschappelijke Heroverwegingen, de formatievoorbereiding, analyse van de verkiezingsprogramma's, (regionale) (dialoog)programma's van o.a. BZK, VNG en EZK (denk aan o.a. Democratie in Actie en de Regionale Energietransitie) en het traject van de chief science officers (CSO's) van BZK, SZW, VWS, JenV, OCW, IenW en BZ. Het CSO-traject richt zich op de lange termijn en kennisvragen vanuit apolitiek perspectief. De CSO's ontwikkelen een kennisdossier met bijbehorende interdepartementale dilemma's over maatschappelijke opgaven n.a.v. de COVID-19 uitbraak, rondom de thema's werken, wonen, leren en samenleven. Hiertoe organiseren zij in het eerste kwartaal van 2021 werksessies. Deelproject I (dialoog met burgers) vormt een specifieke aanvulling op dit traject.

5. Randvoorwaarden om te slagen

Commitment
Het project staat of valt bij politiek en (hoog)ambtelijk commitment en actieve betrokkenheid van (vak)departementen. Het streven is dat specifieke bewindspersonen, SG'en en burgemeesters zich eigenaar en opdrachtgever voelen. Het voornemen bestaat om bewindspersonen de ruimte te geven om tussentijds actief inbreng te leveren op de het traject door individuele interviews en terugkoppeling en/of deelname aan de te organiseren tafels.

Rollen en personele capaciteit
DSGC-19 is als opdrachtnemer trekker van het project en zal agenderen, coördineren en aanjagen. Departementen zijn en blijven beleidsverantwoordelijk.
Capaciteit zal met name nodig zijn voor het uitvoeren van de deelprojecten (o.a. inhoudelijk verder uitwerken, aanbesteden van en samenwerken met bureaus, interdepartementale afstemming). Ook richten de projectmedewerkers zich samen met de bureaus op de analyse en duiding van de uitkomsten (tussenresultaten). Momenteel wordt er een interdisciplinair team samengesteld vanuit alle departementen, aangevuld met vertegenwoordigers van o.a. planbureaus en VNG.

Financiële middelen
Een eerste indicatie van de financiële middelen die van het Rijk worden gevraagd is een bedrag tussen [redacted] 5.1.2b Dekking zal primair worden gezocht binnen de begroting van PDG SC-19. Na overleg met de ingehuurde bureaus, kan er een meer specifiek begrotingsplan worden opgesteld. De huidige inschatting is o.a. gebaseerd op eerder georganiseerde burgerfora en dialogen met wetenschap, bedrijven en belangenorganisaties. Er zijn echter duidelijke verschillen met voorgaande trajecten, zoals de landelijke reikwijdte, grootschalige communicatie, digitale infrastructuur, pluriformiteit in gesprekspartners, lokaal maatwerk, inhoudelijke begeleiding, het borgen van een nationaal én lokaal effect en regionale, lokale en provinciale samenwerking. Als decentrale overheden besluiten om na een dialoogsessie de oogst verder op te pakken (bijv. richting gemeenteraadsverkiezingen), zullen die activiteiten uit eigen decentraal budget moeten komen.

6. Vervolgstappen

We gaan met het interdisciplinaire team aan de slag om de inhoud en het proces verder uit te werken. In de realisatiefase blijven we afstemmen met CSO's, departementale strategie- kennis- en innovatiedirecties en op interbestuurlijk niveau. In de gebruikelijke (hoog) ambtelijke gremia stemmen we tussenresultaten af. Bij akkoord na bespreking in MCC-19 huren we externe partijen in om zo snel mogelijk bijeenkomsten te kunnen organiseren.

De volgende volgorde houden we daarbij in grote lijnen aan (zie ook bij 3. Aanpak en werkwijze):

November-december 2020	Aanbesteding van en verdere voorbereiding op onderstaande trajecten (bij voorkeur binnen bestaande raamcontracten).
December 2020	Oriëntatietafels met beleidsmedewerkers van departementen, planbureaus en gemeenten, provincies en/of regio's. Daar volgen inspiratiepaper(s) uit die enige inhoudelijke richting geven aan de dialoog met de samenleving.
Nov. 2020 t/m medio 2021 (met uitloop naar eind 2021)	Organisatie van de dialoog met de samenleving. De (tussen)resultaten uit de (digitale) tafels worden geanalyseerd en teruggekoppeld naar deelnemers. Organisatie externe tafels vanaf januari t/m mei.
April t/m juni 2021	Gefaseerde input voor departementen en inbreng in formatie. De input zal op verschillende manieren en op verschillende momenten aangeboden worden.
Oktober 2021	Terugkoppeling over behaalde (eind)resultaten.